

HET KLEEFSCHE GRAVENHUIS.

XVII.

Om geen verandering in de aangenomen cijfers der Kleefsche Diederikken te brengen, beginnen wij de lijst dier graven met DIEDERIK, ZOON van GERARD II van Wassenberg, dien wij alzoo noemen DIEDERIK I graaf van Cleve.

Zijne moeder heette BERTHA. De naam zijner gemalin is onbekend. Bij haar had hij DIEDERIK die volgt, en waarschijnlijk eene dochter, gehuwd aan ADOLF graaf van Berg.

Op DIEDERIK I volgt bij ERNST EVERHARD, die zoon genaamd wordt van DIEDERIK I. De verkeerde plaatsing van een brief van 1009 of 1010 op 1074, welke boven is aangetoond, is de onmiddellijke oorzaak dier fout.

DIEDERIK II begon te regeeren omstreeks het jaar 1093. Hij bleef graaf tot 1117.

In 1093 komt DIEDERIK graaf van Cleve het eerst voor in een gift ten voordeele van Werden, als voogd van ADOLF, ZOON van ADOLF van Berg, zoodat eene zuster van DIEDERIK moeder zal geweest zijn van den nog onmondigen kerkvoogd. In 1096 zou hij met GODFRIED van Bouillon naar het Heilige Graf getogen zijn en van daar teruggekeerd, de partij gekozen hebben van

Keizer HENDRIK IV tegen diens oproerigen zoon. Nadat de Keizer echter door den Paus in den ban gedaan was, verliet hij de zaak van den ongelukkigen vader.

In 1104 wordt hij vermeld door den Annalist van Kloosterrade.

DIEDERIKS gemalin was eene dochter van ANSELMUS van Molsberg (Zevenaar ¹⁾), bij welke hij twee zoons had, ARNOLD en EVERHARD. Van EVERHARD wordt niets bijzonders vermeld. Die naam is echter der aandacht waardig omdat, gelijk wij zagen, de laatste graaf van Cleve in het huis van Hattuarie-Nordgou EVERHARD heette. Mogelijk stammen van dezen DIEDERIK de graven van Meurs.

ARNOLD I teekende voor het eerst in 1117, zonder bijvoeging van den titel graaf, als ARNOLDUS de Cleve, maar tusschen FREDERIK graaf van Arnsberg en HENDRIK graaf van Zutphen. Hij is advokaat der door aartsbisschop FREDERIK I van Keulen gestichte Siegburger cel te Fursterberg bij Xanten ²⁾ en heet altijd comes de Cleve. Hij stichtte het klooster te Bedbur ³⁾.

Zijn vrouw heette IDA. Zij was volgens BUTKENS eene dochter van GODFRIED met den Baard. Hij stierf 18 Februari 1134 ⁴⁾; zij 25 Juli van een onbekend jaar. Van hen zijn kinderen bekend ARNOLDUS en DIEDERIK. Mogelijk hadden zij nog een zoon LODEWIJK. Dochters worden niet vermeld.

ARNOLD II, JUVENIS, comes in 1134 ⁵⁾, teekent tot 1 April 1147.

LODEWIJK graaf van Cleve in 1158 ⁶⁾.

DIEDERIK III graaf van Cleve zou in 1150 deelgenomen

hebben aan de bisschopskeus te Utrecht. In 1162 worden zijne ouders genoemd ARNOLD en IDA.

Zijne vrouw was ALEIDIS, dochter van graaf GEBEHARD van Saucebag of Sauceburg 7). Hij teekent voor het laatst 22 Februari 1166. Men kent van hem drie zoons en een dochter, HENDRIK, DIEDERIK en ARNOLD en ALEID, gehuwd aan DIEDERIK VII graaf van Holland.

De drie zoons komen achtereenvolgens voor als graven.

HENRICUS comes de Cleve teekent 14 Augustus 1167. Hij was graaf tot 1168 of 1169.

DIEDERIK IV. De onbekende schrijver «*De Rebus Ultrajectensis*» noemt hem tusschen 1178 en 1188. In 1188 vindt men THEODERICUS comes de Cleve, zijne moeder ALEIDIS, zijn broeder ARNOLD. Hij teekent voor het eerst in Mei 1169, voor het laatst in 1190.

Hij voerde een leeuw in zijn wapen.

Volgens de Egmondsche kroniek huwde DIEDERIK in 1188 MARGARETHA, dochter van FLORIS II graaf van Holland. Na haar dood heeft hij, volgens TESSCHENMACHER in huwelijk gehad ADELHEID van Brabant.

Daar DIEDERIK in 1188, met toestemming van zijn broeder ARNOLD, een gift deed, had hij in dat jaar nog geen zoon, was waarschijnlijk zelfs niet gehuwd, en heeft nooit kinderen, althans geen wettigen zoon gehad, aangezien zijn broeder ARNOLD hem opvolgde.

De opgaaf van TESSCHENMACHER berust bepaald op eene vergissing. Een giftbrief van 1188, waarin DIEDERIK met zijne moeder, zijne echtgenoot ADELHEID van Brabant en zijn broeder ARNOLD eene gift doet, is nergens te vinden. De door TESSCHENMACHER bedoelde

brief is ongetwijfeld geene andere dan de bovenvermelde, waarin DIEDERIK voorkomt met zijne moeder ALEIDIS en zijn broeder ARNOLD.

DIEDERIK IV, zegt ERNST, vertrok in 1189 naar het Heilige land. «Men weet niet of hij ooit terugkeerde». In 1188 was hij nog te Kleef en in 1191 laat hij met zijn broeder ARNOLD zekere HILDEGAARD en hare afstammelingen over aan de stiftskerk te Rees. Toen was alzoo die broeder nog vermoedelijke opvolger.

ARNOLD III zal 12 Juli 1194 in het bezit van het graafschap geweest zijn. Hij heet 12 Juli 1198 ARNOLDUS comes de Cleve. ERNST noemt hem zoon van den voorgaanden DIEDERIK, hoewel hij ongetwijfeld diens broeder was, zooals hij dan ook op de overigens slordige lijsten van FAHNE als zoodanig gesteld is. Zijne vrouw heet bij ERNST eene dochter van HENDRIK van Limburg. Hij had althans één zoon, die hem opvolgde.

DIEDERIK V. THEODERICUS puer in 1202. Voogd over hem is DIEDERIK graaf van Holland, die gehuwd was met zijne tante ALEID. Van vaderszijde schijnt hij alzoo geen nader bloedverwant gehad te hebben. In 1206 stond DIEDERIK onder voogdij ⁸⁾. In 1208 heet hij TIRRICUS comes de Clive. Zoodat hij in dat jaar of in 1207 mondig geworden is en alzoo moet geboren zijn in 1190 of 1191. In 1203 was hij reeds getuige, maar als puer de Clive. Hij was toen 12 jaar oud. Voor 1218 was hij reeds gehuwd, want hij had in 1234 een zoon die reeds te velde kon trekken ⁹⁾.

Met zijn eerstgeborene schonk hij 25 April 1242 aan Kleef stadsrechten en stelt hare kooplieden vrij van

tollen te Orsoy, Smithuizen, Huissen en Nijmegen, sluit 2 Augustus 1242 eene overeenkomst met zijn zoon THEODERICUS en OTTO graaf van Gelre over den tol te Orsoy; teekent met zijn zoon THEODERICUS 26 December 1248, stierf tusschen 13 Mei en 27 Juli 1260.

DIEDERIK V heeft een zeer bewogen leven gehad. Toen hij nog een kind was trachtte de graaf van Gelre hem van vaderlijke erfgoederen te berooven. Later had hij veten met ENGELBERT aartsbisschop van Keulen, streed voor OTTO bisschop van Utrecht tegen de Drentenaren, trok vervolgens ten oorlog tegen de Stadingers en hielp graaf WILLEM van Holland tegen MARGARETHA van Vlaanderen.

DIEDERIK is tweemaal gehuwd geweest. Eerst met HADEWICH ¹⁰⁾ vrouw van Dinslaken en Wezel. Hij had bij haar drie zoons, die allen DIEDERIK heetten, en twee dochters: JUTTE gehuwd aan WALERAM van Limburg en MARGARETHA echtgenoot van OTTO II van Gelre ¹¹⁾. Bij eene andere vrouw had hij een zoon EVERHARD, die in eenige oorkonden voorkomt met den eenvoudigen titel van miles.

DIEDERIKS oudste zoon (PRIMOGENITUS) was heer van Dinslaken, verleende in September 1241, met toestemming des Konings, aan Wezel stedelijke rechten en vrijheden, en met zijn vader 25 April 1242 aan Kleef. Hij stierf vóór zijn vader omstreeks het jaar 1245. Zijne eenige dochter ELISABETH was gehuwd aan GERLACH van Isenburg, zooals blijkt uit eene oorkonde van 14 December 1255. GERLACHS dochter MARGARETHA, erfgenaam harer moeder, was gehuwd aan DIEDERIK, heer van Meurs 11 Augustus 1292.

De tweede DIEDERIK volgde zijn vader als graaf van Cleve. Over hem wordt terstond gesproken.

De derde DIEDERIK, bijgenaamd LOEF junior natus, graaf in Sarbrück, belooft 29 November 1255 den burgers van Wezel, dat hij hunne privilegiën, voornamelijk het recht schepenen aan en af te stellen, zal handhaven en hen tegen hun wil niet met bouwwerken bezwaren. Hij bezat 26 Augustus 1263 de advocatie van Meer en Weze als deel zijner erfenis. Den 22 November 1266 ontving hij en zijne erven een rente van 80 pond Vlaamsch jaarlijksch uit den tol te Damme van Guy van Vlaanderen.

Aan zijn Zoon DIEDERIK en diens erven stond hij 13 Mei 1275 de Heshausenwarth af, welke een leen was van Elten. Aan het kasteel van Heshuizen bij Elten was later het maarschalksambt van het stift verbonden; 22 Juli 1300 was hij dood en verstond zijn neef DIEDERIK van Cleve zich met GERLACH van Dollendorf en diens gemalin RICHARDA, dochter van DIRK LOEF, over de nalatenschap van haar vader. Haar broeder DIEDERIK was toen kinderloos overleden, want haar ooms zoon, graaf DIEDERIK, doet afstand van zijn deel in de honderd pond rente, die de graaf van Vlaanderen aan zijn oom schuldig was. Hij was alzoo mede erfgenaam van haar vader bij gebreke aan mannelijk oir.

DIEDERIK VI senior, zoon van DIEDERIK V komt voor 6 Juni 1247 met zijne broeders DIEDERIK en EVERHARD. Zijn vader was 13 Mei 1260 nog in leven maar 26 Juni was hij dood en DIEDERIK VI graaf. Hij stierf vóór 13 November 1275.

In het begin van zijne regeering had hij oorlog met

den graaf van Gelre, later verleende hij bijstand aan FLORIS V van Holland en ENGELBERT van Valkenburg, aartsbisschop van Keulen 12).

Bij zijne vrouw ALEIDIS van Heinsberg had hij drie zoons: THEODERICUS, primogenitus, die hem opvolgde, DIEDERIK proost van Xanten, heer van Kerwenheim en DIEDERIK LOEF graaf van Hulkenrode, heer van Tonnenburg. BUTKENS en ERNST noemen twee dochters ERMGARDIS, gehuwd aan WILLEM I graaf van Berg en MATHILDIS, echtgenoot van HENDRIK het Kind, landgraaf van Hessen.

DIEDERIK LOEF, ZOON van DIEDERIK VI van Cleve, is geweest graaf van Hulkenrode, heer van Tonnenburg. Hij teekent 8 Juli 1293 zonder titel, als broeder van den graaf van Cleve. Hij verkoopt 22 October 1298 de heerlijkheid Hulchrath aan zijn broeder. Zijne vrouw heet ELISABETH; 29 Juni 1299 ontvangt hij subsidie van aartsbisschop WICHBOLD van Keulen, waarvoor hij dezen bijstand belooft tegen ieder, behalve tegen graaf REINOUD van Gelre. Van BERTHOLD van Oye kocht hij een bosch bij Nutterden in 1300, dat hij aan zijn camerarius HERMAN van Dornik in leen geeft. Op 28 Juli 1303 verkochten hij en zijne gemalin LIJSA aan den aartsbisschop van Keulen de gericht, heerlijkheid en voogdijen te Bornheim, Bonn en Aarweiler, hun bosch te Blamerdorf en elders, de sloten Tomberg en Saffenberg en het patronaat en de inkomsten te Metternich en Weiler met recht van terugkoop binnen zes jaren.

Den 11 Mei 1311 geeft DIEDERIK van Cleve, graaf van Hulchrath, aan zijn broeder SIEGFRIED eene rente van

200 pond uit zijne inkomsten uit de tollē te Huissen en Nijmegen als erfdeel. Deze som zal vermeerderd worden of verminderd naarmate SIEGFRIED minder of meer trok uit zijne kerkelijke beneficiën.

DIRK LOEF, gehuwd met ELISABETH, was derhalve toen overleden.

Den 16 Juni 1313 draagt DIEDERIK van Cleve, graaf van Hulchrath, aan aartsbisschop HENDRIK II van Keulen het slot Oedt op als leen: hij belooft Kempen te zullen verdedigen en Hulchrath, als hij het verkoopen wil, eerst den bisschop aan te bieden. Die verkoop had plaats 12 Juni 1314. De aartsbisschop kocht van den edelen heer DIEDERIK LOEF van Cleve het slot en het graafschap Hulchrath voor 30.000 mark en stelt Kempen met het district ten pand voor de betaling. De betaling was echter 15 December 1321 nog niet geschied, ook nog niet geheel 26 April 1322. Bij stad en land van Kempen ontving DIRK LOEF nog te pand, burg en stad Aspel, Rees en Xanten.

Na verkoop van Hulchrath voerde DIEDERIK den titel van heer van Oedt. Hij was 10 November 1322 overleden en zijne dochter ELISABETH gehuwd aan GODERT van Gulick, heer van Bergheim. GODERT verzoende zich met de stad Keulen, waarmede DIEDERIK gedurende den laatsten tijd in vete geleeft had, werd voor levenslang, als heer van Oedt, burger van Keulen tegen een geldleen van 90 mark en de verplichting, zelf met twee ridders en negen knapen de stad hulp te verleenē: 5 Januari 1341.

JOLENTE van Bercheim, dochter van GODERT, huwde met EMICHO graaf van Leyningen, die het kasteel van

Oedt, de advocatie van Kempen, en de inkomsten van Hönnef en Aarweiler verkochten aan WILLEM, markgraaf van Gulik. Deze verkocht dat alles, 5 Januari 1349, aan den aartsbisschop WALERAM van Keulen voor 20.000 goudguldens.

De oudste lijn van Cleve-Hulchrath was alzoo geëindigd. LOEF van Cleve, eerste graaf van Hulchrath had echter meer kinderen dan DIEDERIK, die ongetwijfeld de oudste was.

Boven hebben wij een SIEGFRIED leeren kennen, die geestelijke was. Zijne overige kinderen worden met dezen genoemd in een brief van 13 Augustus 1349.

CATHARINA van Cleve, dochter van DIEDERIK LOEF, was gehuwd aan WALERAM van Kessel, heer van Grevenbroek. Zij noemt zich rougravin en is op vermelden dag weduwe. Toen deed zij afstand van de nalatenschap van haren broeder OTTO, proost van St. Gereon te Keulen, ten voordeele van haren neef graaf JAN van Cleve. Een vierde broeder was REINOUW van Cleve, heer van Bergen. In een oorkonde van 1335 maakt hij ons bekend met het bestaan van eene zuster ALEID, weduwe van heer DIEDERIK van Kervenheim, ridder, SIEGFRIED LOEF van Cleve, Bisschop van Munster en OTTO van Cleve proost van St. Gereon te Keulen.

REINIER en THOMAS van Berghe teekenen 17 November 1317. In 1379 is nog een REYNARDO de Berghe getuige van Koning WENZEL, bij eene machtiging van aartsbisschop FREDERIK III van Keulen om ARNOLD bisschop van Luik met de regalia te beleenen.

Deze REIJNARD schijnt geen kleinzoon van REINOUW van Bergen, zoon van DIEDERIK Loef, want in 1368 maakte

hij geen aanspraak op het graafschap Cleve, 't geen hij zeker niet zou hebben nagelaten, wanneer hij de eenig overgeblevene mannelijke afstammeling van het geslacht van Cleve geweest was. Op 12 Juli 1347 verklaarde REIJNARD van Schoynauwe, ridder, voor 10,000 goudguldens zijne heerlijkheid en hof te Berge en Mertzenich en zijn aandeel in Langlo opgedragen te hebben aan aartsbisschop WALERAM van Keulen. Deze REYNARD was gehuwd met PHILIPPA erfdochter van Valkenburg. Mogelijk wordt hier echter een ander Bergen bedoeld en een anderen REYNARD.

DIEDERIK VII, PRIMOGENITUS, Zoon van DIEDERIK V graaf van Cleve en ALEIDIS van Heinsbergen, is bekend 11 November 1265, graaf vóór 1275. Hij is dood 13/17 Maart 1306.

Deze DIEDERIK is tweemaal getrouwd geweest. Zijne eerste vrouw was ALEIDIS, dochter van graaf OTTO van Gelre, zijne tweede MARGARETHA van Kiburg.

ERNST zegt, dat hij sedert 1277 gehuwd was met MAGARETHA, dochter van EVERHARD, broeder van Keizer RUDOLF I, gelijk blijken zou uit een oorkonde uitgegeven door den abt HUGO. TESCHENMACHER verzekert, dat RUDOLF aan DIEDERIK de steden Duisburg en Kranenburg verpandde voor 2000 mark zilver, die hij zijne nicht ten huwelijk beloofd had. De Keizer benoemde hem tot stadhouder over een deel der Nederlanden. In een charter van 1379, ook door HUGO uitgegeven, wordt gesproken van een gift door DIEDERIK van Cleve aan zijne vrouw gedaan «et libero concensu THEODERICI unici haeredis,» waaruit men zou mogen besluiten, zegt ERNST, dat die DIEDERIK overleden is voor zijn

vader, en dat OTTO, die zijn zoon was, geboren is uit een tweede huwelijk.

Koning RUDOLF I verpandde werkelijk 5 Juli 1290 Duisburg aan zijn geliefden verwant, DIEDERIK graaf van Cleve, voor de bruidschat, die hij zijne nicht MARGARETHA beloofd had, en in hetzelfde jaar gaf de Koning aan DIEDERIK het castrum en oppidum Nijmegen, het oppidum Duisburg en Deventer en eene rente van 1000 mark, als uitzet van zijne bruid. DIEDERIK heet daar verwant en geliefde raadsman. Op 2 Juni 1291 bepaalde de Keizer, dat de Duisburgers niet wegens de schulden van den graaf mogen aangehouden of gegijsseld worden. Den 14 December 1294 verhoogde de Keizer de som, voor welke hij Duisburg aan graaf DIEDERIK had verpand met 1400 mark, terwijl Koning ALBERT, 8 Juni 1299, schout, burgemeesters, schepenen en burgers van Duisburg beveelt, MARGARETHA zijne beminde tante (matertera) en hare kinderen te huldigen, daar die stad hun verpand is.

MARGARETHA was derhalve niet dochter van EVERHARD, broeder van Keizer RUDOLF, maar van eene zuster zijner vrouw.

DIEDERIK VII mengde zich in den Hollandschen burgeroorlog. Met JAN van Avennes was hij benoemd tot voogd over den jongen graaf JAN, zoon van FLORIS V, maar daar Avennes de overhand behield, keerde de graaf van Cleve weldra in zijn land terug. Daarop koos hij de partij van Guy de Vlaming tegen Frankrijk, waarbij hij ook geen geluk had.

Over het algemeen bevorderde hij de welvaart van zijn land. Zoo sloot hij 28 Augustus 1279 een verbond

met den aartsbisschop SIEGFRIED van Keulen, hertog JAN van Brabant en graaf REINOUDE van Gelre, tot handhaving der veiligheid tusschen Rijn en Demer; Maas en Rijn zullen vrij bevaren worden. Met den aartsbisschop sloot hij 11 Augustus 1283 eene overeenkomst tot minnelijke regeling van geschillen tusschen wederzijdsche onderdanen en het verleenen van bijstand aan dezen. Hij wist verscheidene in zijn land gelegen sloten tot voor hem open huizen te doen verklaren. DIEDERIK van Meurs werd 21 October 1287 zijn ledigman. Zoo ook 25 April 1288 GERARD van Dietz. Hij verkreeg 20 November 1298 vrijheid munt te mogen slaan gelijk aan de Keulsche.

Merkwaardig, met betrekking tot de kolonisatie van Nederlanders in Duitschland, is de oorkonde van 20 November 1295, waarbij DIEDERIK graaf van Cleve de Uedemerbroek overgeeft aan eenige personen die blijkbaar Hollanders of Vlamingen en vrije personen zijn. GIBBO BOUDEKENS, MATHIAS MEYKER, ROBERT GIJSBRADTS, ARNOLD VAGELKENS zijn bepaald Hollandsche of Vlaamsche namen. Zij bedongen uitdrukkelijk hunne vrijheid. Zij zouden geene spandiensten verrichten en vrijwillig, naar vermogen, een geschenk doen bij gelegenheid van huwelijk of ridderslag in het huis van Cleve. Het land door hen verkregen lag tusschen Goxfort en Hulsdonk (Hulshorst).

Uit zijne echtverbintenis met ALEID van Gelre had DIEDERIK een zoon OTTO, die hem als graaf opvolgde. Uit die met MARGARETHA THEODERICUS, die graaf werd na zijn broeder OTTO. JAN, heer van Linne, domdeken te Keulen, die op zijn broeder DIEDERIK volgde en

EVERHARD, die kanunnik was. Ook eenige dochters:, ANNA gehuwd met GODFRIED, den laatsten graaf van Arnsberg; IRMGARD gehuwd aan GERHARD van Hornes, AGNES vrouw van ADOLF VIII graaf van Berg, jonkvrouw MARIA non te Bedbur. ERNST noemt MARGARETHA, gehuwd aan HENDRIK van Vlaanderen, graaf van Lodes; ELISABETH vrouw van WILLEM van Hornes; nog een ELISABETH gehuwd aan GODFRIED van Gulik, heer van Bergheim en AGNES gehuwd aan ADOLF VIII graaf van Berg.

HENDRIK van Vlaanderen, heer van Lodes wordt door REINOUD I van Gelre genoemd zijn «lieven oom en man,» in eene oorkonde van 29 Maart 1327, waarin hij aan zijne zuster MARGARETHA, gravin van Cleve, als haar erfdeel toekent 350 mark uit de Betuwe en Lijmers. REINOUD had in tweeden echt MARGARETHA, dochter van GUY graaf van Vlaanderen en ISABELLA van Namen. GODERT van Gulik, heer van Bergheim, was 10 November 1332 gehuwd met ELISABETH, dochter van DIEDERIK van Cleve heer tot Uedem, edelman.

OTTO, zoon van DIEDERIK VII, verschijnt het eerst in eene oorkonde van 22 October 1298 waarin hij mede bezegelt de acte, waarbij zijn oom DIRK Loef van Cleve, graaf van Hulchraht, heer van Tonnenberg en zijne vrouw ELISABETH verklaren, verkocht te hebben aan hunnen broeder DIEDERIK, graaf van Cleve, en zijne vrouw MARGARETHA van Kiburg, de heerlijkheid Hulchrode.

OTTO geraakte, al spoedig na de aanvaarding van het graafschap, in twist met graaf EVERHARD van der Mark en zijn zoon ENGELBRECHT ¹³). Deze geschillen

werden bijgelegd door aartsbisschop HENDRIK van Keulen, waarop een huwelijk volgde met MACHTELD van Virneburg, dochter van den broeder des aartsbisschops, die haar 8000 mark als bruidschat schonk. Tusschen Cleve en Mark was echter de vrede niet vast gesloten. Graaf HENDRIK van Waldeck bewerkte eene bemiddeling, hoe na den dood van graaf EVERHARD, bij weder uitbreken der vijandschap, met diens Zoon ENGELBRECHT weder zou worden verdragen. Te Wezel bestond in dien tijd twist tusschen de burgers over de schepenskeus. Tot nu toe had deze plaats uit eenige aanzienlijke familiën aldaar. De gemeente, de plebejers, die tot rijkdom gekomen waren en de patriciërs verre in aantal overtroffen, waren daarmede niet langer tevreden. Bijna in alle steden neemt men hetzelfde omstreeks dien tijd waar. Graaf OTTO machtigde nu de gemeente achttien of twintig kiezers aan te wijzen, die eene commissie uit hun midden zouden benoemen, door welke gezamentlijk met de schepenen de magistraat zou benoemd worden, en hief alle gilden en broederschappen op. Hij bepaalde verder, dat de magistraat wel bevoegd zou zijn de soort der voor de behoeften der stad noodige belasting te bepalen, maar tot het uitvoeren van nieuwe bouwwerken, en het sluiten van verdragen, waardoor aan de gemeente borgplicht zou worden opgelegd, hare toestemming moest verkregen worden. Zonder goedkeuring der gemeente zouden geen nieuwe keuren gemaakt worden.

Den 27 September 1310 verkreeg OTTO Dulmen te pand van bisschop LODEWIJK van Munster.

Graaf OTTO was 24 Februari 1311 reeds dood, hoe-

wel ERNST zegt, dat hij 30 September van dat jaar te Horstmar in Westphalen overleed.

Bij zijne gemalin, MACHTELD van Virneburg, had hij eene dochter, gehuwd aan JAN XI, heer van Arkel. Zijne weduwe verkreeg Dinslaken tot weduwgoed.

DIEDERIK VIII, Zoon van DIEDERIK VII, en halve broeder van graaf OTTO, volgde den laatstgenoemden op als graaf van Cleve. Hij is graaf 14 Februari 1311 en legde kort daarna de te Wezel opnieuw ontstane geschillen bij. Nu beweerde de gemeente, dat zij die gruit verkochten, of die geen stedelijke belasting betaalden, of vrijschepenen waren, niet in de magistraat mochten benoemd worden. De graaf besliste, dat de gruitmeesters wel verkiesbaar zouden zijn, wanneer zij de gruit tegen den gewoonen marktprijs verkochten, maar dat niemand eene stedelijke waardigheid mogt bekleeden, die niet bijdroeg in de stedelijke lasten. Wat de veemschepenen betreft zou men zich voegen naar hetgeen dienaangaande te Dortmund, hun hoofdplaats, was vastgesteld.

Na den dood van graaf OTTO, die geen zoon had achter gelaten, had OTTO's weduwe zich bij haar oom, aartsbisschop HENDRIK van Keulen, aangesloten, door wiens bemiddeling hare dochter IRMGARDIS aan ADOLF, Zoon van graaf ENGELBRECHT van der Mark, verloofd was. De aartsbisschop maakte nu aanspraak op het vervallen der Keulsche leenen van het graafschap Cleve, waarbij hem Koning FREDERIK behulpzaam zou zijn. Daarentegen verklaarde Koning LODEWIJK graaf ENGELBERT vervallen van zijne rijksleenen, en beleende daarmede den hem verknochten DIEDERIK van Cleve.

Deze twisten werden 29 October 1317 bijgelegd. Ieder behield het zijne. Van het huwelijk tusschen IRMGARDIS en ADOLF van der Mark kwam niets. Zij huwde later met JAN XI van Arkel, gelijk vermeld is.

JAN, broeder van DIEDERIK, had den geestelijken stand aangenomen en tot onderhoud verkregen het slot en de stad Linne, Orsoy en de Kleefsche bezittingen van daar tot Neus, maar moest beloven, dat hij zonder raad van zijn broeder niet zou huwen en de hem gegeven goederen in leen zou houden, ook geheel afstand er van doen zoude, wanneer hij de bisschoppelijke waardigheid verkreeg.

In het jaar 1324 was hij reeds domdeken te Keulen, maar vergat toch de mogelijkheid niet zijns broeders opvolger te zijn. Op zijn verzoek verkreeg Wezel, dat zich door den aanleg van kunstige vestingwerken en het hard maken van wegen verdienstelijk gemaakt had, het recht om bestendig accijns te mogen heffen, en als heer van Linne bewoog hij de abdij Werden, hem te machtigen en te helpen om hare bezittingen te Vluyn, Hoog-Emmerik, Asterlagen en Burg door koop van den graaf van der Mark te verkrijgen. Graaf DIEDERIK en zijn broeder eindigden, door een verdrag, den twist met OTTO's weduwe wegens haar weduw-goed. MECHTELD moest afstand doen van verscheidene gerichtsamnten en bezittingen en zich met Dingslaken vergenoegen.

DIEDERIK nam verscheidene maatregelen tot verheffing van handel en nijverheid der stad Wezel, en onderwierp de stad Xanten, van welke hij de voogdij-schap bezat, door geweld van wapenen.

Na den dood van zijne gemalin bepaalde DIEDERIK, in Augustus 1333, dat, wanneer hij niet weder in het huwelijk trad en geen zoon naliet, zijn graafschap onder zijne drie dochters MARGARETHA, gravin van der Mark, ELISABETH, vrouw van Voorne, burggravin van Zeeland, en MARIA zou verdeeld worden. Zijn zwager, graaf REINOUD II van Gelre, met wien hij toen op vriendschappelijken voet stond, nam de uitvoering van dat testament op zich. Tegelijkertijd stichtte DIEDERIK een collegie van kanunniken op het slot Monterberg.

Gedurende zijne regeering werd de landbouw zeer bevorderd. De graaf had de verdeling van de broekvelden in het kerspel Bislich en ook elders bevolen of toegestaan, waaruit hij van ieder aandeel, slag genaamd, een som ontving naar evenredigheid van het aantal morgens en den toekomstigen oogst van vruchten en hooi. De stad Wezel maakte bezwaar, dat door het deelen der broekvelden in haar kerspel, bij de voordurende verandering van fortuin van hare van nijverheid bestaande bevolking, aan vele genoten het eenige middel van bestaan zou onttrokken worden, en verkreeg, dat hare broekvelden onverdeeld gemeenteeigendom zouden blijven. In dien tijd verwierf DIEDERIK de heerlijkheid Spellen en het leenheerschap over het slot en de stad Holten. Voordurend bleef hij een aanhanger van Keizer LODEWIJK, die hem in 1336 vergunde den tol van Huissen te verleggen naar Grieth.

JAN, die altijd de kans in het oog hield eens graaf te kunnen worden, liet zich en zijne zonen, zoo hij ooit trouwde en zonen kreeg, 2 Mei 1336 door den aartsbisschop WALERAM van Keulen een leenrente van 200

regalen beschrijven op den tol van Reinberg, en bewoog de weduwe van graaf Otto hem tegen een lijfrente Dinslaken af te staan. Bij verzet van DIEDERIK, liet hij het echter aan dezen over.

De graaf verwierf de voogdij over Vilich en eenige gericht en goederen te Lehn en Offerhaus, en schijnt om dezen tijd de stad Cleve tot woonplaats gekozen te hebben. Hij verlegde het kanunniken collegie van Monterberg naar die stad, en vereenigde daarmede zijne slotkapel, de gasthuisvicarie en de parochiekerk van Calkar. De stad, die deze verplaatsing van den grafelijken zetel zeer in haar belang achtte, werkte inschikkelijk mede tot het vormen van eene groote ruimte die immuniteit zou zijn.

Daarna schijnt DIEDERIK geleden te hebben aan verval van krachten. Hij maakte een zonderling testament, 22 Februari 1342, waarin hij het door hem begane onrecht, voor zoover hij zich herinneren kon, erkende en herstel beval. Het volgende jaar sloot hij eene erfdeeling tusschen de zonen van zijne zuster IRMGARDIS, weduwe van den heer van HORNES, en stierf 7 Juli 1347.

Zijne dochters zijn reeds vermeld. Zijn eerste vrouw was MARGARETHA van Gelre, zuster van graaf REINOUD II. Bij zijne tweede gemalin, MARIA van Gulik, die hij in den loop van het jaar 1340 huwde, had hij geene kinderen. Zijne dochter ELISABETH, weduwe geworden zijnde van GERARD van Voorne, is voor 17 September 1338 hertrouwd met OTTO, zoon van HENDRIK landgraaf van Hessen. Uit geen dezer huwelijken heeft zij kinderen nagelaten.

Na den dood van graaf DIEDERIK ontstond twist over

de opvolging in het graafschap Cleve. De domdeken JAN maakte aanspraak als eenigst mannelijk oir uit het huis van Cleve en naaste erfgenaam zijns broeders; OTTO van Arkel als Zoon van IRMGARDIS, dochter van den oudsten Zoon van DIEDERIK VII. De graaf VAN DER MARK steunde op het testament van zijn grootvader.

JAN behield de overhand. Hij won de hem reeds vroeger genegen stad Wezel reeds op 11 Juli 1347, door het verleenen van nieuwe privilegiën, waarbij hij zich verbond, bij een oorlog over de erfopvolging zich niet binnen hare muren te zullen vestigen. Hij vermeederde de tolprivilegiën van Calkar. Zoo kwamen de twisten over de erfopvolging den burgers ten goede.

Gaarne ontving Keizer LODEWIJK, in zijn nood na de verkiezing van KAREL IV, de hulde van graaf JAN. Hij beleende hem, 1 September 1347, met het graafschap en de aan het rijk vervallen jurisdictie te Rinderen; bekende hem 10,000 mark bij de som, waarvoor Duisburg verpand was, schuldig te zijn, stond verplaatsing toe der Rijntollen; bevestigde alle vroegere privilegiën en bewilligde er in, dat Orsoy stedelijke vrijheid verkreeg.

JAN bevestigde en vermeederde ook de stedelijke rechten van Kleef. Intusschen maakte ENGELBERT van den Berg, zoon van JANS zuster, aanspraak op Cleve en trachtte die ook met de wapenen te doen gelden. Graaf JAN, die zich van het priesterschap had laten ontslaan, trad daarna in het huwelijk met MATHILDE, dochter van REINOUW II van Gelre, en weduwe van GODFRIED van Heinsberg, waarop zijn neven VAN HORNES en VAN DEN BERG afstand deden van hunnen

eisch, Koning KAREL IV hem 19 Februari 1349 met Cleve beleende, en de verhooging der verpandingsom voor Duisburg met 10,000 mark goedkeurde.

Graaf JAN verleende in 1347 hulp aan ENGELBERT, bisschop van Luik, tegen de Luikenaars. In den oorlog tusschen de Geldersche broeders REINOUD en EDUARD hield hij de zijde van REINOUD, dien hij belangrijke sommen leende, waarvoor hij Emmerik ten pand ontving. EDUARD viel in Cleve en verbrandde Emmerik, JAN trad verwoestend in Gelre op. Het einde van dezen oorlog heeft hij niet beleefd. Van REINOUD had hij het ambt van Over-Betuwe gekocht. Hij stierf 9 November 1368. Uit zijn huwelijk verwachtte men, reeds toen het gesloten werd, geen kinderen. Graaf ENGELBERT van der Mark sloot daarom reeds in 1362 een overeenkomst met zijn broeder, bisschop ADOLF van Munster, dat na den dood van hun oom JAN, het graafschap Cleve op den linker Rijnsoever aan ADOLF, dat op den rechterkant aan ENGELBERT komen zoude. Graaf JAN heeft zich tegen die beschikking niet verzet. Hij schijnt haar derhalve zwijgend te hebben goedgekeurd.

Zijne weduwe, MATHILDE, had intusschen van haar kant bisschop ADOLF, die in dien tusschentijd aartsbisschop van Keulen geworden was, hare hulp beloofd. Nu sloot ADOLF, die afstand deed van zijne geestelijke waardigheid, met haar en haar broeder EDUARD, de vroeger ongetwijfeld reeds afgesprokene overeenkomst, dat Emmerik en de Lijmers, die Cleve van Gelre in pand had, na den dood van MATHILDE en Huissen met den tol terstond aan Gelre zouden worden overgegeven, maar, wanneer EDUARD kinderloos overleed, aan Cleve

zouden terugkeeren. ADOLF verstond zich met de heeren van Arkel en Hornes, en 21 December 1368 werd hij plechtig te Cleve als graaf gehuldigd.

Zeker is in de geschiedenis van het huis Cleve een opmerkelijk verschijnsel waar te nemen, nl. het doorgaande gebrek aan mannelijke erfgenamen bij de oudere zonen van dat geslacht. Het is bijna regel, dat de jongere broeders de oudere als graven opvolgen en daarin is ongetwijfeld de reden te vinden, dat zelfs LACOMBLET eenigszins in de war schijnt geraakt, bij het opmaken van zijn personenlijst achter het eerste deel. Overigens is die lijst, even als die der plaatsnamen op zijn *Urkundenbuch*; waarschijnlijk niet van zijne hand, men moet die met voorzichtigheid gebruiken.

Zijn voortreffelijk overzicht over de graven van Cleve hebben wij overigens getrouw gevolgd, behoudens gedurige contrôle.

